

2 Μαρτίου, 1994

ΔΕΥΤΕΡΟΒΑΘΜΙΟ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

[ΠΙΚΗΣ, ΚΟΥΡΡΗΣ, ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ, Δ/στές]

ΑΝΔΡΕΑΣ Α. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ,

Εφεσείων,

v.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑΣ Α. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ,

Εφεσίβλητης.

(*Εφεση Αρ. 25*)

Εφεση — Ευρήματα πρωτόδικου Δικαστηρίου — Διάκριση μεταξύ πρωτογενών και δευτερογενών ευρημάτων — Δεν μπορεί να υπάρξουν δευτερογενή ευρήματα εάν τα πρωτογενή ευρήματα είναι ελλιπή, αόριστα ή ασαφή — Διατάχθηκε επανεκδίκαση.

5   Μετά από αίτηση της εφεσίβλητης το πρωτοβάθμιο Οικογενειακό Δικαστήριο εξέδωσε διαζύγιο λόγω ισχυρού κλονισμού του γάμου για λόγους που αφορούσαν το πρόσωπο και των δύο συζύγων. Οι διάδικοι πρόβαλαν ενώπιον του Δικαστηρίου αντίθετες εκδοχές. Το Δικαστήριο στην απόφασή του ανέφερε ότι υπήρχαν αντιφάσεις και ανακρίβειες και από τις δύο πλευρές, που αποδίδονταν στην προσπάθεια τους να τρέψουν τα πράγματα ο καθένας προς την δική του θέση, και διαπίστωσε ότι υπήρχαν υπερβολές στις θέσεις της κάθε πλευράς, χωρίς όμως να προσδιορίσει είτε τον βαθμό της υπερβολής είτε την έκταση των αντιφάσεων και ανακρίβειών. Μετά την ανάλυση της μαρτυρίας το πρωτόδικο Δικαστήριο κατάγραψε σειρά “συμπερασμάτων” (το πλήρες κείμενο αναφέρεται στην απόφαση κατωτέρω), μερικά από τα οποία αποτελούσαν πρωτογενή ευρήματα, ενώ άλλα ήσαν δευτερογενή ευρήματα (inferences).

20   Κατ’ έφεση, ο εφεσείων ισχυρίσθηκε ότι δεν υπήρχε σταθερό υπόβαθρο από πρωτογενή ευρήματα του Δικαστηρίου που να δίδουν την δυνατότητα εξαγωγής δευτερογενών ευρημάτων ούτως ώστε να επιληθεί η διαφορά μεταξύ των διαδίκων.

Αποφασίσθηκε ότι:

- (α) Τα ευρήματα Δικαστηρίου διαχωρίζονται σε πρωτογενή ευρήματα, δηλαδή ευρήματα που αφορούν τα γεγονότα της υπόθεσης και σε δευτερογενή ευρήματα, δηλαδή ευρήματα που συνάγονται ως θέμα λογικής και κοινής αντίληψης, από τα πρωτογενή ευρήματα του Δικαστηρίου. 5
- (β) Στην προκειμένη περίπτωση, αν και ήταν φανερό ότι στα "συμπεράσματα" που κατάγραψε το πρωτόδικο Δικαστήριο περιλαμβάνονταν και πρωτογενή και δευτερογενή ευρήματα, εντούτοις η παράλειψη του πρωτόδικου Δικαστηρίου να προβεί σε σαφή πρωτογενή ευρήματα ως προς τα γεγονότα και η παράλειψη του να προσδιορίσει τον βαθμό της υπερβολής και την έκταση των ασαφειών και ανακριβειών, που όπως ανέφερε υπήρχαν στη μαρτυρία της κάθε πλευράς, καθιστούσε αδύνατο τον έλεγχο της ορθότητας των δευτερογενών ευρημάτων και κατ'επέκταση αδύνατη την επίλυση της διαφοράς. Γι' αυτό το λόγο η υπόθεση έπρεπε να επανεκδικαστεί. 10 15

Η έφεση επιτράπηκε χωρίς έξοδα. Διατάχθηκε επανεκδίκαση.

Υπόθεση που αναφέρθηκε: 20

Ζαχαρίου ν. Ζαχαρίου (1993) 1 Α.Α.Δ. 159.

Έφεση.

Έφεση από τον καθ' ου η αίτηση κατά της απόφασης του Οικογενειακού Δικαστηρίου Λευκωσίας (Αντωνιάδης, Πρ.) που δόθηκε στις 29 Μαρτίου, 1993 (Αίτηση Αρ. 46/91) με την οποία διατάχθηκε η λύση του γάμου του με την αιτήτρια. 25

Α. Πασχαλίδης και Ε. Αναστασιάδου (δ/νίς), για τον Εφeseίοντα.

Σ. Παπακυριακού και Α. Σπύρου (κα), για την Εφeseίβλητη.

Cur. adv. vult.

ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ: Την απόφαση του Δικαστηρίου θα δώσει ο Δικαστής Γ. Μ. Πικής. 30

ΠΙΚΗΣ, Δ. : Η έφεση στρέφεται εναντίον της απόφασης του Οικογενειακού Δικαστηρίου βάσει της οποίας διατάχθηκε η λύση του γάμου μεταξύ του εφεσείοντα (καθ' ου η αίτηση) και της εφεσίβλητης (αιτήτριας) εξ αιτίας ισχυρού κλονισμού οφειλομένου σε λόγους που αφορούν το πρόσωπο και των δυο συζύγων.

Ότι ο γάμος περιήλθε σε κάποιο αδιέξοδο, είναι δύσκολο να αμφισβητηθεί. Το αδιέξοδο επιμαρτυρείται από την εγκατάλειψη του συζυγικού οίκου από την εφεσίβλητη, αφενός και, την υποβολή καταγγελίας από τον εφεσείοντα στις αστυνομικές Αρχές για την απουσία της συζύγου του την οποία απέδωσε σε εξωγαμικές της σχέσεις με άλλο άνδρα, καθώς και ομοφυλοφιλικές σχέσεις, αφετέρου. Είναι παρήγορο ότι ο χωρισμός του ζεύγους και η επακόλουθη ένταση μεταξύ των διαδίκων δε δημιούργησε άλλη εστία αντιδικίας ως προς τη φύλαξη των παιδιών και την άσκηση γονικής μέριμνας. Από το γάμο τους, που τελέστηκε το 1977, οι διάδικοι απέκτησαν δυο παιδιά, (α) την Αγγέλα, ηλικίας σήμερα 15 ετών και, (β) το Φίλιππο, ηλικίας σήμερα 11 ετών.

Ο εφεσείων αμφισβήτησε τόσο το εύρημα ότι ο γάμος υπέστη ισχυρό κλονισμό, όσο και την απόδοση σ' αυτό οποιασδήποτε ευθύνης για την κατάρρευσή του. Κανένα από τα δυο αυτά συμπεράσματα δε θεμελιώνεται, εισηγήθηκε ο δικηγόρος του, από τα ευρήματα του Δικαστηρίου. Τα "συμπεράσματα" εξάλλου του Δικαστηρίου, υπέβαλε, δε θεμελιώνονται στα ευρήματα του Δικαστηρίου και, επομένως, δεν μπορεί να πληρώσουν το κενό ως προς τα πρωτογενή γεγονότα στην απόφαση του Δικαστηρίου.

Εκτός από τους διαδίκους, κατά τη δίκη κατέθεσαν και τέσσερις άλλοι μάρτυρες, ένας για την εφεσίβλητη - ο Ανώτερος Υπαστυνόμος Α. Φράγκος - και τρεις για τον εφεσείοντα, οι Γ. Τίγκης και Π. Παύλου, γνωστοί της οικογενείας, και ο Παπαμιχαήλ Περιπίτσης, ιερέας ο οποίος συνδεόταν με την οικογένεια των διαδίκων. Το Δικαστήριο δέχθηκε ως αξιόπιστη τη μαρτυρία και των τεσσάρων μαρτύρων που κάλεσαν τα μέρη. Δεν ήταν όμως η μαρτυρία των Γ. Τίγκη και Π. Παύλου, όπως παρατηρεί το Δικαστήριο, ιδιαίτερα διαφωτιστική για το πλέγμα των σχέσεων των διαδίκων, εφόσον οι σχέσεις τους ήταν καθαρά κοινωνικές. Ούτε ο Παπαμιχαήλ Περιπίτσης, μπορεί να λεχθεί, είχε άμεση γνώση του κλίματος στο οποίο διαβιούσε η οικογένεια ώστε να διαφωτίσει για την ορθότητα των εκατέρωθεν παραπόνων. Ό,τι έτεινε να καταδείξει η μαρτυρία του, είναι ότι η εφεσίβλητη ήταν απρόθυμη να επανέλθει στο συζυγικό οικό και να συμβάλει στην αναθέρμανση του γάμου. Η μαρτυρία του Α. Φράγκου ήταν οριστική ως προς τις συνθήκες και το περιεχόμε-

νο του παραπόνου το οποίο υπέβαλε στις αστυνομικές Αρχές ο εφεσείων μετά την αποχώρηση της εφεσίβλητης από το συζυγικό οίκο. Κατηγόρησε τη σύζυγό του για αμφίφυλες εξωγαμικές σχέσεις, γεγονός που δύσκολα συμβιβάζεται με την εκδοχή του ότι ο γάμος λειτουργούσε αρμονικά και ότι δεν υπήρχε αποχρών λόγος που να δικαιολογεί την αποχώρηση της εφεσίβλητης από το συζυγικό οίκο. 5

Η ίδια η εφεσίβλητη κατέθεσε ότι οι σχέσεις της με το σύζυγό της ήταν επώδυνες. Η ασυμφωνία χαρακτηρών επισκίαζε όλες τις πτυχές της συζυγικής ζωής. Εκτός από την ασυμφωνία αυτή, κατηγόρησε το σύζυγό της για σκληρή συμπεριφορά έναντι της, συνεπαγόμενη ενίοτε το ξυλαδαρμό και την εξύβρισή της, ενώ η κοινωνική απομόνωση την οποία ο εφεσείων της επέβαλλε, αποτελούσε άλλη εστία προστριβών. Σκληρός δεν ήταν μόνο μαζί της ο σύζυγός της, αλλά και με τα παιδιά· διαγωγή που επέτεινε, όπως κατέθεσε, την ένταση στις συζυγικές σχέσεις. 10 15

Αντίθετα, ο σύζυγος κατέθεσε ότι η διαγωγή του υπήρξε άμεμπτη τόσο έναντι της συζύγου του όσο και έναντι των παιδιών του· ακόμα ότι οι σχέσεις του ανδρογύνου υπήρξαν αρμονικές στο σύνολό τους. Γι' αυτό, αμφισβήτησε τη διαπίστωση ότι ο γάμος υπέστη ισχυρό κλονισμό. Μόνο ορισμένα παράπονα διετύπωσε με αφορμή την εργασία της συζύγου του και την απουσία της από το συζυγικό οίκο για πολλές ώρες. 20

Ενώ είναι αναντίλεκτο ότι το Δικαστήριο προέβη σε ακριβή ευρήματα αναφορικά με όσα κατέθεσαν οι τέσσερις μάρτυρες που κάλεσαν οι διάδικοι, δίστανται οι απόψεις των μερών ως προς την ύπαρξη ευρημάτων σε σχέση με τη μαρτυρία των μερών. Το Οικογενειακό Δικαστήριο διαπιστώνει, "... Και από τις δυο πλευρές υπάρχουν αντιφάσεις και ανακρίβειες που αποδίδονται στην προσπάθεια τους να τρέψουν τα πράγματα ο καθένας προς τη δική του θέση. ". Νωρίτερα, το Δικαστήριο διεπίστωσε ότι και τα δυο μέρη στη μαρτυρία τους υπερέβαλαν γεγονότα "... για την υποστήριξη των εκατέρωθεν θέσεων. ...". Ούτε ο βαθμός της υπερβολής στην κατάθεση των διαδίκων προσδιορίζεται αλλ' ούτε και οι αντιφάσεις και ανακρίβειες που αποδίδονται σ' αυτούς με τα ευρήματα του Δικαστηρίου. Αν δε διαπιστωθεί η ύπαρξη οποιουδήποτε άλλου ευρήματος σε σχέση με τη μαρτυρία των διαδίκων, αναμφισβήτητα η έφεση πρέπει να επιτραπεί λόγω απουσίας του πραγματικού βάρθρου για την επίλυση της διαφοράς που στοιχειοθετείται με την αίτηση διαζυγίου. 25 30 35

Ο δικηγόρος της εφεσίβλητης υπεστήριξε ότι στα συμπεράσματα 40

του Δικαστηρίου που άπτονται της αξιολόγησης της μαρτυρίας των διαδίκων και των άλλων μαρτύρων, αποκαλύπτονται με τρόπο οριστικό τα ευρήματα του Δικαστηρίου σε σχέση με τα πρωτογενή γεγονότα ώστε να θεμελιώνεται το βάθρο για την επίλυση της διαφοράς. Αντίθετα, ο εφεσείων, μέσω του δικηγόρου του, υπέβαλε ότι τα συμπεράσματα του Δικαστηρίου υποδηλώνουν, όπως ο όρος μαρτυρεί, συμπεράσματα και όχι ευρήματα. Επομένως, το κενό το οποίο έχει διαπιστωθεί ως προς την ύπαρξη πρωτογενών γεγονότων, παραμένει αγεφύρωτο. Ως προς το δίκαιο, δε διατυπώθηκε καμιά αμφιβολία για την ορθότητα της καθοδήγησης του Οικογενειακού Δικαστηρίου η οποία βασίζεται στην απόφαση αυτού του Δικαστηρίου, στη *Ζαχαρίου ν. Ζαχαρίου* (1993) 1 Α.Α.Δ. 159.

Πριν απαντήσουμε στο τεθέν θέμα, πρέπει να παραθέσουμε το σχετικό απόσπασμα από την απόφαση του Δικαστηρίου, στο οποίο διατυπώνονται τα “συμπεράσματα” και στη συνέχεια η κατάληξη η του:-

“Από το σύνολο της μαρτυρίας και τα στοιχεία που έχουν τεθεί ενώπιον του δικαστηρίου καταλήγουμε στα πιο κάτω συμπεράσματα:

(1) Η σχέση των διαδίκων έχει μεταβληθεί ουσιαστικά και κατά τρόπο αθεράπευτο. Τούτο αποδεικνύεται και από το γεγονός ότι η αιτήτρια συμβιώνει ήδη με άλλο πρόσωπο και από το ότι ο Καθ’ ου η αίτηση δεν δίστασε να καταγγείλει την σύζυγο του στην αστυνομία για σοβαρά ποινικά και ηθικά παραπτώματα. Επίσης από την τύχη των προσπαθειών που κατέβαλε ο μάρτυς Παταμιχαήλ για επανασύνδεση τους.

“(2) Τα περιστατικά που επέφεραν τον κλονισμό είναι η ασυμφωνία και η διαφορά ενδιαφερόντων μεταξύ των διαδίκων που εκδηλώθηκε σε όλους τους τομείς της ζωής τους στην οικογενειακή αλλά και στην κοινωνική τους ζωή, την καταπιεστική συμπεριφορά του Καθ’ ου η αίτηση προς την αιτήτρια με την έλλειψη κοινωνικού περιβάλλοντος και της προσπάθειας να την κρατήσει στο πολύ στενό οικογενειακό περιβάλλον αλλά και η υπέρμετρη αφοσίωση της αιτήτριας στην εργασία της σε βάρος του ενδιαφέροντος για τον σύζυγο και την οικογένεια της.

(3) Για το περιστατικό της διάστασης του ζεύγους δεχόμαστε ότι η αιτήτρια με δική της απόφαση και υπό τις πιο πάνω περιστάσεις εγκατέλειψε τον συζυγικό οίκο.

Τα πιο πάνω περιστατικά αφορούν το πρόσωπο και των δύο συζύγων. Δεν ενδιαφέρει ούτε και ερευνάται το ποιόν βαρύνει περισσότερο ή κυρίως η κλονιστική συμπεριφορά. (Γεωργιάδη-Σταθοπούλου, Αστικός Κώδικας, Κατ' Άρθρον Ερμηνεία, έκδοση 1991, 384).

5

Το διαζύγιο εκδίδεται. Δεν δίδεται καμία διαταγή για έξοδα.”.

Ο όρος “συμπεράσματα” υποδηλώνει κατά κανόνα δευτερογενή ευρήματα, δηλαδή ευρήματα τα οποία συνάγονται, ως θέμα λογικής και κοινής αντίληψης από τα πρωτογενή ευρήματα του δικαστηρίου. Στην αγγλική ορολογία, ο όρος που αντιστοιχεί στα “συμπεράσματα”, που απαντάται και στους Θεσμούς Πολιτικής Δικονομίας (βλ. Δ.35 θ.8), είναι “inferences”. Η εξαγωγή συμπερασμάτων προϋποθέτει την ύπαρξη ευρημάτων για τα πρωτογενή γεγονότα. Εκ πρώτης όψεως είναι ορθή η θέση του εφεσείοντα ότι ελλείπουν από την απόφαση του Οικογενειακού Δικαστηρίου ευρήματα για τα ουσιαστικά γεγονότα ώστε να καθίσταται εφικτή η επίλυση των επίδικων θεμάτων.

10

15

Η διαπίστωση ότι η σχέση των διαδίκων έχει μεταβληθεί “ουσιαστικά και κατά τρόπο αθεράπευτο”, αποτελεί συμπέρασμα. Τα αποδεικτικά στοιχεία για το συμπέρασμα τα οποία παρέχονται, αφορούν γεγονότα τα οποία επεσυνέβησαν μετά το χωρισμό. Τι προηγήθηκε της κατάρρευσης δεν προσδιορίζεται ούτε συσχετίζεται με τα γεγονότα που επιμαρτυρούν τον κλονισμό ώστε να παρέχεται σαφής εικόνα για τα γεγονότα που τον στοιχειοθετούν. Στις διαπιστώσεις του Δικαστηρίου για το περιεχόμενο της καταγγελίας του συζύγου στις αστυνομικές Αρχές, υπάρχει το εξής σφάλμα: Ο μάρτυρας Φράγκος, στον οποίο έγινε η καταγγελία, αντίθετα με ό,τι αναφέρεται στην απόφαση, δεν είπε ότι του έγινε καταγγελία για τη διάπραξη ποινικού αδικήματος. Η ίδια ασάφεια χαρακτηρίζει και τα “συμπεράσματα” του Δικαστηρίου για τα κλονιστικά περιστατικά. Παρόλο που είναι φανερό ότι ο όρος “συμπεράσματα” δεν αναφέρεται μόνο σε δευτερογενή αλλά και σε πρωτογενή ευρήματα, εν τούτοις δε γίνεται καμία ουσιαστική διάκριση μεταξύ των δυο και η αβεβαιότητα για τα πρωτογενή ευρήματα του Δικαστηρίου παραμένει. Η καταπιεστική συμπεριφορά του συζύγου δεν προσδιορίζεται, ούτε αποκαλύπτεται σε ποια έκταση έγινε δεκτή η μαρτυρία της συζύγου για την κακοποίηση από το σύζυγό της. Η εισαγωγή της παραγράφου (2) των “συμπερασμάτων” υποδηλώνει γνώση για τα περιστατικά του γάμου και επισημαίνει εκείνα τα οποία επέφεραν τον κλονισμό. Στην απουσία ευρημάτων για τα πρωτογενή γεγονότα, εί-

20

25

30

35

40

να αδύνατο να προσδιοριστούν με βεβαιότητα τα γεγονότα που επέφεραν τον κλωνισμό ώστε να κριθούν οι λόγοι του κλωνισμού σε σχέση με το πρόσωπο ενός εκάστου των συζύγων και ιδιαίτερα τοι συζύγου, του καθ' ου η αίτηση.

- 5 Η κατάληξη στην οποία αγόμεθα, είναι ότι παρόλο που τα “συμπεράσματα” του Δικαστηρίου δεν περιορίζονται σε δευτερογενή ευρήματα, η απουσία σταθερής βάσης ως προς τα πρωτογενή γεγονότα, καθιστά αδύνατη την επίλυση των επίδικων θεμάτων. Η αβεβαιότητα για τα πρωτογενή γεγονότα που δημιουργείται από το χαρακτηρισμό της μαρτυρίας των διαδίκων ως περιέχουσας υπερβολές, αντιφάσεις και ανακρίβειες, δεν αίρεται με τα “συμπεράσματα” του Δικαστηρίου και, επομένως, ελλείπει το στέρεο βάθρο για τα πρωτογενή γεγονότα ώστε να καθίσταται δυνατή η επίλυση της διαφοράς.
- 10

- 15 Υπό το φως των ανωτέρω, καταλήγουμε ότι η έφεση πρέπει να επιτραπεί και η πρωτόδικη απόφαση να παραμεριστεί. Η επανεπίδραση της υπόθεσης καθίσταται αναπόφευκτη και διατάσσεται προς επίλυση των επίδικων θεμάτων. Δεν εκδίδεται διαταγή για τα έξοδα.

Διαταγή ως ανωτέρω.

20

*Η έφεση επιτρέπεται χωρίς έξοδα.
Διατάσσεται επανεπίδραση.*